

USTAD YANAN OCAQDA

Əli Rza XƏLƏFLİ

*Hər söz, hər sətirə
ruhumdan can vermişəm,
Yarpaq-yarpaq dərdləri
sindəm üstə sarmışəm.
Ustad yanən ocaqdan
atovları, odları
Qəlbimə yanğı-yanğı,
köz-köz yığıb, dərmişəm.*
Əli Rza Xələfli

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, şairin ədəbi taleyi ilk gündən bu günə kimi ədəbi prosesin istiqamətlənməsində xidmətləri olan görkəmli ədəbiyyatşünas alimlər və ədəbiyyatımızı yaradanların diqqət mərkəzində olmuşdur. Akademiklər Bəkir Nəbiyev, Tofig Hacıyev, Yaşar Qarayev, Qasım Qasımzadə, Xalq şairi Nəriman Həsənzadə, İlyas Tapdıq, Teymur Kərimli, professor Camal Mustafayev, filologiya elmləri doktorları Şamil Salmanov, Əli Saladdin, Adil Cəmil, Cavanşir Əliyev, Qurban Bayramov, Nadir Cabbarlı, Südəbə Ağababayeva, Günay Qarayeva, Aygün Bağırılı, şair-alim Əli Rza Xələfli və bir çox başqaları şairin yaradıcılığına sanbalı məqalələr həsr etmiş, poeziyamıza gətirdiyi yeniliklərdən söz açmışlar. Şair və əsərlər şairə çoxsaylı şeirlər, nözlərlər ithaf etmiş, Yaşar Qarayev kimi görkəmli alim daxil olmaqla şeir-məktublər yazmış, yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmişlər: "Sən dərin şairdən, dəryalar kimi" (Aşiq Şəmşir), "Şair yaratmışdı onu Yaradan" (Fəridün Şimşək).

Onu da demək çoxdur ki, Hüseyn Kürdoğlunun yaradıcılığı əsasında Ə.Vəliyev "Müasir Azərbaycan poeziyasında folklor motivləri" adlı namizədlik dissertasiyası müdafiə edib və eyni adı monoqrafiyaya çap etdirib.

Təəssüf ki, bəzi bir şairin çoxşaxəli yaradıcılığı indiyə kimi hərtərəfli tədqiqatə cəlb olunmamışdır. Qədriznaslıq əlaməti olaraq mənəm "Hüseyn Kürdoğlunun poetik dünyası" əsərim (Bakı, 2017, 250 sah.) həmin boşluğu doldurmaq amacı ilə qələmə alınıb. Əsərdə şairin bir ədəbiyyatşünas, folklorşünas alim və tərcüməçi kimi fəaliyyəti də tədqiqatə cəlb olunub.

İndi yeni bir əsər də yaranıb. Bu şair-alim Əli Rza Xələfinin "Bir ayrılıq odu var..." poemasıdır. "Bir ayrılıq odu var..." adlı ilə oxuculara təqdim olunan bu yeni kitabda müəllifin poeması ilə bəhəm böyük sənətkar yaradıcılığından bəhs edən tədqiqat yazıları da yer alıb. Əsər müəllifin üstünədə böyük sevgisindən qaynaqlanaraq yazılıb.

*Qəzənfər Paşayev,
filologiya elmləri doktoru,
professor*

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

"DURNA SƏSİ"

"Yazıçı" nəşriyyatı Hüseyn Kürdoğlunun çapdan buraxdığı "Durna səsi" kitabı şairin gərgin əməyinin, həyatının mənalı anlarının bəhrəsidir. Kitabda gedən dörlüklərin hər biri bitkin bir əsər olsa da, ümumi bir ruh onları vahid süjetə tabe edir. (Qayçı, qayçı-Ə.X.) Kitabın birinci hissəsi "Torəyag nəğməsi" adlanır. Anamız təbiət də baş verən hadisələri şairimiz sonatkarlıqla mənalandırıb:

Baxın, həlak olmuş igid deyilmi,

Başın çay üstündə səl yuxarı ağac!

Burada insanı əbədləşdirən keyfiyyət otlar öz əksini tapıb. Həyatını idealla qurban verənlərin siması gözəlirəmiz öndüdə canlanır. Şair maraqlı təsvir və ifadə vasitələri işlədir. O, gurlayb axan sələni dağların boyaz qanadlı gülüşü aqdları (burada qayçının yeri aydın görünür - Ə.X.). Kitabın ikinci hissəsində ("Ağ işığı, bulaq başı") həyata çağırış son dorəyə gəlmişdir. Burada yaşamaq və yaratmağın gözəlliyi tərənnüm edilir:

Qurumuz, çürümüş köktükdür insan,

Na zaman tükənsə sevda sənədən.

Necə də gözəl deyib. Həyata məhəbbətini almadığı yerdə insan yox. "qurumuz, çürümüş köktük" var.

Vətəndaşlıq alovunda közəron dördüklərin xeyli hissəsi "Arız üstə, od üstə" adlı altında toplanıb. Bu ad altında verilən dördüklərdə biz vətəndaş şairin yaradıcılığını dəyünlərini eşidirik:

Gün o gün olsun ki, keçim Arazdan,

Üstümdən qəm adı bir dağ aşırım.

"Dədə qayının səsi" hissəsində deyildiyi kimi, şair öz dördüklərinə "qəlbindən od, gözəlirəndən yaş qatıb". Həyata "fikir gözü ilə" baxan şair gördüklərini, Vətəni məhəbbətini qışırıqla yox, bədi sözün gücü ilə - "üröyün dili ilə" deyir:

Baxtımın tarları ucar, qayıtmaz,

Səhər yelləritək keçər, qayıtmaz.

Durna qatarına dönmüş illərim,

Mın bir həsrət ilə köçər, qayıtmaz.

Tələyin əvəzənilməz baxışları olan həyatı ikinci dəfə yaşamağın qeyri-mümkünlüyünü xatırladın bu bir bənd şeir bizi düşündürür. Ötən günləri hədər verməyimiz, həyatı boş və monasız, zahirən cəzəbətə əyləncələrdə keçirməyimiz, dedi-qoduyla sərət etməyimizə çağırır. Şairin bəzi dördüklərində "dünya beş günlükdür, beş də qara" fəlsəfəsi ilə baş gırlayınlora xatırladılır ki, əslində, əbədli həyat insanın cismani ölmüdümdən sonra başlayır. (Yenə də qayçı, qayçı... - Ə.X.)

"Durna səsi" kitabının son hissəsi, "Qara buludun şimşəyi" adlanır. Dolmuş buludlar qarşılaşanda güclü şimşək çıxır. Bu şimşəyin işığı bir anlığa da olsa hər yeri işıqlandırır. Şairin dördüklərində ifadə olunan ideyalar da möhz bu cür təsir bağışlayır, oxucunu ayıldır, həyatı başa düşməkdə ona kömək edir, bələdçi olur. Ömrünün kamillik dövrünü yaşayan, şairə daha yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıyır.

ƏLİRZA ƏZİZOV,

("Kolkozcu" qəzeti, 28 İyun 1986).

P.S. Məqalədə şairin adı birca yerdə yazılın əvvəlində saxlanıb. Bu da sovet dövründə şair Hüseyn Kürdoğlunun mənasız təhəzürüdür.

BİR ÇINAR KÖRPÜSÜ...

Görünən, görünməyən dördlər var, çökilon, çökilməyən dördlər var. Ölümlər var kirkip tərptörmi. Ölümlər var, dağları da titədir. Ölümlər var ağrısız-acısız keçib gedir, ölümlər var zaman-zaman öz ağrısıyla, acısıyla geri qayıdır. Zaman-zaman qayıdır və hər dəfə yada düşüdüdə lap təzə yara kimi - qam süzlən yara kimi göynöm götürür.

Hüseyn Kürdoğlu ölmüdü də belədir. Vallah, heç bilmirəm onun doğum günü, ölüm günü hansı ayda, hansı gündə xatırlanacaq.

lamb, yada düşür. Daha doğrusu, hansı gündə yada düşmüldür. Ancaq mənədən ötür Hüseyn Kürdoğlu yada düşən günü elo onun doğum günüdür. Nə vaxt yaddaşında H.Kürdoğlu ağrısı qalxanda, sənəmdə H.Kürdoğlu göynörtisi dilə gələndə elə bilirm ki, o, elə indicə bu dünyadan üz çevirib getdi. Çoxlarının dördəlli yazdığı dünyadan, Vətəninə birca çöp qədər köməyi doymayıb, əvəzində Vətəndən hər şey ala bilənlərin - "Vətənə qurban olum" ucuz sözlərinin əvəzində canını Vətənin torpağına, suyuna, ruhunu havasına qatan H.Kürdoğlu özü ayrıca bir dünya idi mənədən ötrü.

H.Kürdoğlu poeziyasında təbiətin harmoniyası vardı. Nəhəng, əzəmətli üvertura səsdi vardı H.Kürdoğlu yaradıcılığında. Bu əzəmətli səsi, bu qüdrətli harmoniyasını əbədli pozulmazlıq əhənglərində yaşadırdı H.Kürdoğlu şairi. H.Kürdoğlu fenomeni təbiətin özü idi. O, sadəcə, təbiətə bənzərdi. Bəli, möhz təbiətin özü idi. Yazın leysan yağışı, payızın xozanı idi. Boyumuza biçilmiş dördləri H.Kürdoğlu dilində yazanı idi. O, dumduz bulaq suyu, zəncira vurula bilməyən, bəndə qabağı kosılməyən dağ çayı idi.

H.Kürdoğlu bizim dağa, bizim bağa, bizim suya, bizim çınara çox oxşayırdı. O, bizim dağımız, bizim bağımız, bizim suyumuz, bizim çınarımız idi.

Xələf dağının sınısından dərönin lap yuxarısında - qobuların süzlüldü dəryəyə qovuşduğu yerdən bir sıxa bulaq çıxırdı. Doğrusu, bulağın adı yadımda qalmayıb. Bir az aşağı gəldikcə yan qobuların da qurtaracağımdan çıxan bulaqların suyu bir-birinə qovuşurdu. Qabağında dərönin sağın-solunyan ayrı-ayrı çal-çəpər işarısindəki bağ-bostanlar dərəsağı üzənib gedirdi. Dağın zirvəsindən - yuxarılardan baxanda yamaşıq bir vadi göz oxşayırdı. Yuxarıdakı qobuların sağ-sol yanlarından çəlgəyən sıxa bulaqların suyu bir az aşağıda Xələflinin möşür Kor bulağının suyuna qovuşurdu. Kor bulağın suyu gur idi. Təhəli, novlı çəməni idi. Özü də elə gur çəlgəyirdi ki, dərönin burdan aşağısına deyirdin ki, çay gedir. Yazda, payızda göyüdə buludlar ləngər vurub bir-birinə meydan oxuyanda, byuznlaşsıb bir-birinin qamını yirtəndə, şirəvan leysanı başlayanda bu dərölin suyu-seli bir-birinə qarışır, əjdahəyə dönürdü. Selin-suyun nörilisi, bu selin-suyun qabağında top kimi digirlənə-digirlənə yomalamıb özünü bir tutacaq tapanaqan sənədi daşların, qayaların şaqillisi dağın gindəsi boyu sıralanan evlərin işarısindən də eşidirdi. Elo bildirin ki, dünyanın təməli sükülür, bünövrəsi dağdır.

Dağ seli yolu dağıtmış, dərönin lap qırağında bitmiş nəhəng çınarın da kökündə yummış, çınarı aşırımsdı. Kökü o tayda qalan çınar bəri üzə aşmışdı. Tanrı öz seliynən, suyunun yolu dağıdıb bir çınar körpüsü salmışdı. Niyə o Kor bulağın - səhəni təhənsinin ağzına söykəməklə dolmağı bir olan bulağın adına Kor bulaq deyirdilər?

Elo həm də deyirdilər ki, insan çox ağlayanda gözünün nurunu itirir, dünya işığından oti üzülür. O dəröraleri sel yuyub, yolu uçuruma döndərəndə, gedis-gəliş kəsiləndə, bəlkə, Tanrıya asi olan da tapılacaq. Amma təbiətin o çınarı yixib, o dərönin üstündən körptü atmağı, insanlara yol qoymağı... bu da kimsənin vaqif ola bilmədiyini bir sirdir.

Dünyədə elo insanlar var ki, onlar təbiətin özü qədər sirlı, təbiətin özü qədər qorib, təbiətin özü qədər şıltaq, dünyanın özü qədər görünən və görünməyən torfoları olan, zamanın özü qədər müdrikdirlər. Şahmalı Kürdoğlu, Şahmar Ökbəzadə, ...və Hüseyn Kürdoğlu. Mono elo gəlir ki, bu adları birləşdirən təbiətdəngəlmə, liahidəngəlmə bir bənzəyis var. Dərönin bu tayında yoldan ötrü ağlayan uşağın, o tayda ağrısını çəkən, heç "ul" demədən ucu-

rumun üstünə uzanıb özünü o uşağa körptü eləyə bilən insanlar var.

Hüseyn Kürdoğlu dünyanın dard-qəmini çəkən və həm də elo dəröni, qəmini çəkdiyi dünyadan küskün olan bir insan idi. Dünyadan küskün ola-ola dünyanın nazını çəkmək, dünyanın rənglərinin əlvanlığına cəhd etməmək, dünyanın üzünü nuruna nur çiləmək üçün üröyünün qanını mürəkkəbə çevirmək, üzünü içəriyə, qəlbinə axan gözünün yaşını ilə bu dünyanın üzünü yumaq həmiyə qalmayıb. Amma Hüseyn Kürdoğlu kimi sənətkarlara qalıb.

Zamanə qınında kərdəlr mənə,

Eşün çraqıyıldın, qaraldır mənə.

İçini qurd oyan ağcaqlar kimi.

Dərd içimdən yeyib sardəlr mənə.

H.Kürdoğlunu içindən yeyən dard nə idi? Tanrı onun başına çox böyük saxavət-ələ söz icərilərə bəzədilmiş tac qoymuşdu. Şair üçün, sənətkar üçün bundan üstün, bundan böyük hansı anam ola bilirdi? Söz H.Kürdoğlunun dilində - körükdə qızarmış dəmir üstün çəkicinin altdında zindan üstündə... dəmirçinin olında oynayıb min cür dona düşən dəmir nə idisə, söz də H.Kürdoğlunun dilində elə o idi.

Bir dəfə Vaqif Səmədoğlu müsahibələrinin birində danışdı: Mən yazmaq istəyirəm. Birdən də olur ki, nə yazacağımı bilmirəm. Amma bilirm ki, yazmaq istəyirəm. Çoxlu kitablara baxıram. Heç ayrı vaxt nəzərimlə çəkməyən, diqqət göstər-məyəyözün görmədiyim bir kitabın içində birca sözü gözüüm ilişib qalır. Bax o gözəllirəm işlədiyi söz mənim üçün açara çevrilir. Yazmaq istədiyim və yaz bilmədiyim nə varsa, bundan sonra yazılmağa başlayır. Qoribədir ki, H.Kürdoğlunun yaradıcılığı başdan-başa sözü açardır. Hansı kəlməsinə, hansı misrasına ilişib dayansan dünya və həyat, insan və cəmiyyət, cəmiyyət və təbiət haqqında düşüncə meydana gəzərsən. Gözlərinin qabağında həyatın gözəşəyən gözəlliklərini və eyni zamanda onun tərs üzünü, qanlı cənaqları arasında çabalayan, tırtıyən və döyünən, can çəkən ürəklər gəzərsən.

Çınar kölgəsində bir bulaq idim.

Sənəmlər yarımda üçü ağ idim.

Çınarım saraldı, suyum qurudu.

Çinki el dəröndə mənə ortağ idim.

H.Kürdoğlunun nədanlar üçün görünməyən, heç vaxt bilməyəcəyəm və çox dərində olan, aqillər üçün çox aydın görünən və çox üzə olan dərdi bu idi.

Lap Qarabağsız, lap Təbrizsiz Azərbaycanı yadellilər, gəlmələr heyran-heyran gəzir və çox bəxtəvər ölkədi, deyirlər. Altı da, üstü də qızıldır, - deyirlər. Dəyo bilirlər, çünki onlara bizim dəröni təzə deyil. Onlar dərönimiz ortaq olmağı gəlməyiblər. Onlar gülmüzdü, çəpəyimiz qoxulamağa gəliblər. Dağlarımızı, bağlarımızı gəzməyə gəliblər. Azərbaycan onlardan ötrü səyahət yeridir. Amma hər daşından, hər qayasından dər-ələm oxunan, hər çəpəyindən, güllündən kodor oxuyan, torpağına addım basanda sınıq-göyüm-göyüm gəynəyən Azərbaycan bizim elimizdir. Və H.Kürdoğlunun da dünyadan küskünlüyünə səbəb dünyanın ədalətsizliyinə etraz idi. Dünyanın zalımlığına üsyan idi. H.Kürdoğlu dəröni püsyən şair idi. Güllər dərölməyib həşəm olanda, meyvələr yığılmayıb tarac olanda, bar-bəhər başına qalanda - püsyənli deyirdilər.

H.Kürdoğlunun poeziyası qorib-qorib ötən durna səsi idi. Yerini-yurdunu tapmayan, bir ömür-arxayın kölgə gozun, suyunu saxavətə, təmənənəsiz verən bulaq gəzən, çöl-çəmən soracağımda olan qorib durna.

Durna səsi dedim. Düiz yirmi il bundan əvvəl H.Kürdoğlunun "Durna səsi" kitabına elə "Durna səsi" adlı söz yazmışdım. Sovet qayçısından sonra üçdə biri qalan həmin sözü də sözüme qatıram, ruhumda təzədən yazıyıram.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəlki 8-ci səhifədə)

Qayçılanmış hissələrin ümumi motivi təqribən belə idi: Gülüstanın, Türk-mənəçayın Azərbaycan xəritəsində qızıl-qırmızı şırımla bəzənən şair düşüncənin elə həssas sınırlarına toxunur ki, bu da xüsusi ehs reaksiya yaradır. Ağrının üstündən ağır təbəkkə az-az istifadə olunan üsuldur. Səhv emirəmsə, buna sok-terapiya deyirlər. Hüseyin Kürdoğlu xalqın yaddaşını uyumadan qorunmaq naminə belə bir sort işləyib əl atır. Səttarxan və Sava-lan obrazları ilə birbaşa yaddaşın nüvəsinə təsir göstərir:

*Araz boyu baxdım axan qana mən,
Səttarxanım, qan eylənmə qana mən.
Sinasından yaratmışmı Sava-lan,
Mən olmamışam sül yerinə qan əmən.*

Söz sənətkar özündə özünün ən xoş olduğu il görünür. Cinaslardan yətinəcə qaynaqlanma səhra fikrini daha sətir ifadə imkanları verir. Ümumiyyətlə, Hüseyin Kürdoğlunun yaradıcılığında ən qəbəri obrazlardan biri Arazdır. Şair Arazla canlı varlıqlar olaraq danışır, bəzən asta-asta, bəzən coşğunluqla, bəzən az qala xəlvət-xəlvət danışır. Bütün hallarda oxuyan, eşidən və dinləyən onu görür, duyur və anlayır.

*Bir dağ uçurmuşdu, bir dağ aşırım,
Rəddimdən düşübüdü bir dağ arızın.
Gün o gün olsun ki, keçim Arazdan,
Üstümdən qam adlı bir dağ aşırım.*

*Ey qoca Qurbanı, ulu saz oğlu,
Sənətin, ilhamın bir şahzadə oğlu!
Araz qırağında necə yatırsan,
Məzarın yarılmaz, ey Araz oğlu!*
Bundan özge Vətəno və vətəndaş tale-yini anlatmaq üçün başqa bir dil yoxdur.

Hər sözlüyün arxasından baş qaldıran, görinən Hüseyin Kürdoğlu... Adını çək-məyə bənd imiş kimi sözlər sıralanıb gəlir. Durnalar qanadları ilə yol keçmiş bulaq başına qonan kimi. Onun mənəvi əlmi - Azərbaycanın poetik xəritəsi daha çox qırmızıya çalır. Qan qırmızıya... Qaranı dər-dər rəngi bilirlər, bəlkə də, bina-dən yanılırlar. Hüseyində dər-din özəməti dağlara, rəngi qırmızıya çəkir.

Ömür yaddaşı. Bu dünyanın ağrı-acı və son nəticədə mənə közlərini gözləri ilə yığdı. Od ilə sözün odu - odu küçələri ilə söz oxvaxları. Söz kürəxanasında, əbədi yeni daşıyan sinəsində söz dil çaldırı, ovsuncu əlində dil çalan ilan kimi...

Gözdi, gördü insanı, dünyanı... Söz idi ilk sevgisi, həyati. Bütün varlığını Vətən, yurd, elat, qoyub gəldiyi illiklik ocağı - laçını gün-lər, Çalbayır yaylağı, İşıqlı oylağı. Bağrına basmışdı onu duyanı. Duşu-ların təmsilində həsrəti, yangını... Beləcə, səhifəni axıracan yazasan, adını da çək-məyəsən. Uşağdan böyüyə, sözdən bir-cə kəlmə daddım hər kəs bilər ki, səhbat Hüseyin Kürdoğludan gedir. Onun ürayının başında elə bir yangı vardı ki, hardan bax-san görünürdü bu od-alov. Məcnun sevdi-lə, Kəram yangılı, sevgilisi söz - Ulu Söz Hüseyin Kürdoğlu.

Bir şair vardı... bəlkə, sözün Allahna borabər durub, sözünün gücünə inanmanın və inadının köhlənindən emnəyən sənətkar haqqında pələm min il bundan əvvəl yazmış olsa belə, ölüb-keçmiş zamanın dili ilə danışmaq günahdı, sözün haqqını dənmaqdı, ya bəlkə, daha bətəridir, sözü arxa çevirməkdir.

Hüseyin Kürdoğlu sözü dünyaya varlı-

istoyında, dünyanı daha yaşarı etmək di-loyında bütöv ömür yolu var - şeirlə, poeziya ilə yaşamış ömür yolu. Amma o, bundan da üstün dilin nəyə qadir oldu-ğunu, dildə sözün yarımlar gücünü - bəlkə də, özü qədər başqa bir kimsənin nail ola bilmədiyini (bu da bir ilahi güdrətdir, Tanrı vergisidir və hamıdan eyni dərəcədə güc ummaq da caiz deyil) monalar əlmi-ni özündən sonrakı nəsillər üçün açdı, açdı bildi. Zəngin poetik irs, ikilliklər, üçlük-lər, dördlük-lər, bayatılar, rübailər, qozəllər, qoşmalar, gərayihlər, Azərbaycan poeziya-sının ən müxtəlif janr və növ biçimlərin-də yaradıcılıq ömükləri, poemalar, elmi-tədqiqat əsərləri, tərcümələr, klassik Şə-rq poeziyasında ömüklərdən dilimizə çevir-mələr... bütün bunlar Hüseyinin bu dün-ya-da qalan mənəvi irsidir. Ən başlıcası, onun sort və tələkkər sənətkarlığı ülgü-sündən keçmiş ədəbi ömüklərdir.

Poeziyada, əlbəttə, ən müxtəlif janr-larda yaratdığı sənət ömüklərində o, təsi-redici canlı obrazları ilə özündən sonrakı qələm sahiblərinin keçmə biləcəyi yollar açdı. Axı dedim ki, Hüseyin Kürdoğlunun obrazları çox canlıdır və oxucu ilə ü-zü-zü, nəfəs-nəfəs dayanı-bilir, oxucu ilə danşa bilər. Kimin poetik ruhu və nəfəsi varsa, onu varlığını gələcək nəsli sözü çevirməyə çağırı-bilir:

*Mən ölsəm, laçın ağlar,
Yolar ağ saçın ağlar,
Göydən keçən durnalar,
Ləngidər köçün, ağlar.*

Yaxud:

*Xəyalim gözələndi,
Həsrətim təzələndi,
Qələm sudsuz, gözümdən
Varağa köz ələndi.*

USTAD YANAN OCAQDA

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

Uzun illərdən sonra bir-cə sözünün üstündən qələm çəkildə, bir-cə kəlməsinə də dədə bütüldə qanı başına vuran, sinəsinə ox sancılmış kimi ürəyi göynəyən o gəncin yazdıqlarında indi nəyisə əlavə etməyə lüzüm görmürəm.

Sözün boyunmuzu da haqqı var. O sözün ki, onun ünvanı Hüseyin Kürdoğlu idi. O sudan kim icib-sə, o çinar körpüsündən kim keçib-sə onun daxili-mənəvi dünyasında əbədi bir heykəl var. O heykəlin üstündən nə qədər küləklər əsə də, o heykəlin başının üstündə nə qədər göylər gür-lə-də, şimşöklər oynasa, buludlar şaqıldas-da da heç nə qopara bilməz.

Hüseyin Kürdoğlu taleyini özü yazmış obraz idi. Orjinal, heç kimə bənzəməyən, tərpəndə bitən sünbülün döşünü halallıqla yeyən, havasını öz arkiyanı udan, su-yuna təşni kimi dodaqlarını səykəyan Hüseyin Kürdoğlu hər yaz doqulacaq, dünya-gə-gələcək, təbiətin özü olduğu kimi, onun xəzəməna da qovuşacaq yenidən biza qayıtmaq üçün. Bir-cə dəfə də əlini sıxmaq qismətini olmayan müəllimim olub Hüseyin Kürdoğlu. Bütün misralarından sax, qürurlu, dəniz kimi dər-din gözlərilə göz-lər-imə baxan Hüseyin Kürdoğlu. Bəlkə çək-mişəm, bəlkə heç bundan sonra bu sözləri deməyə lüzüm yoxdur...

Sözün fəslisi yoxdur, sözün zamanı ö-tür. Yrəyindən gəlirsə, ruhundan qopur-sa, nə vaxt dəşən, elə təzədir.

...Hüseyin Kürdoğlu zamanın yixdiyi və yixməyi ilə özünə körpü elədiyini söz çınarı idi.

...Şairin zaman körpüsü olmağı, bəlkə də, şairliyinin birinci şərtidir.

04.08.2006

DÜNYA HƏLƏ BOŞ DEYİL

*Adam var özün görür, söz içi gözün görür,
Kağız qarası bilmə, camı var sözün, görür.
Müallif*

Bu günlərdə gərkəmli şair Hüseyin Kürdoğlunun iki cildli seçilmiş əsərləri işıqlığa çıxıb. Gərkəmli Qədimyatsınlaş atımların - Qasım Qasımzadə, Yaşar Qarayev, Bəkir Nəbiyev, Toğru Haçiev... imzalarının gücünü göstərən ön yazılar həm də Hüseyin Kürdoğlu poeziyasının ucalığı, dəyər, ölməzlik ölç-cüsüdür.

gının sösi ilə gətirən sənətkar idi. Ruhun 72 dilini öyrənib sözün sirli-sehirlili qala-qalından bütün gizlinlərini sözlərini ofsu-nu ilə açdı və bütün yaradıcılığı boyu in-sanı, dünyanı bu sehir, əfsus əlmində gö-zib-dolanıb.

Mən deyir bilmərəm ki, H.Kürdoğlu dünyanın hansı ölkələrində olub, ya ol-mayıb. Amma göz gördüyünün şahididir, ağıl kəsdiyinin. Mən görürəm ki, hər misrasında, sözündə Hüseyin insan-insan cəmiyyəti adlanan kainatın ən dər-din qat-larından enib, insanları varlığına, mənəvi mühtinə daxil ola bilər. Çox az-az sənətkarlar var ki, H.Kürdoğlu qədərincə dül-ber-birinin üstünə qalaqlanmış mənə yil-lərinin hamısını bir-bir çevirə bilsin. Onun haqqı var idi:

*Qəlbimdə dünyamın yüz ağrısı var,
Hamısından bətər, söz ağrısı var.*

- deməyə. Çünki H.Kürdoğluya Tanrı alayı bir dil vermişdi. O, bu dillə - sözün özü ilə üzbu-tə danşa bilirdi. Sözü tova çəkmiş, sözü hiylə-kələk gəlmiş, sözü sığallaya-sığallaya, sözün istədiyini tamarı ona qəlbinin dər-dinliklərindən qopub gələ-n səminliyyətlə bəxş eləyirdi. Elo ona gör-dü də söz dünyadan beznmiş, usanmış, dünyanın yalanlarından ikrah eləmiş gö-zəllər kimi Hüseyinin kaşanosini - qələ-mi, kağızını özünə Məkkə bilirdi, Mədi-nə bilirdi. Söz Hüseyinin qəlbəsinə dön-müşdü, Hüseyin də sözün.

Ahçı tərhan kimi gözləri dağların qılı-cını gəzər, xəyalının quş qanadlarıyla gəzdirdi yerləri nəzorilə keçərdi. Və bün-tün hoyatı boyu beləcə ona doğru gələn sözün intizarında oldu, pişvazında durdu. Mübalığosiz deyərdim ki, H.Kürdoğlusuz Azərbaycan dilinin çoxlu sözləri canlı dildə saxladığı monaları illə illi il bundan əvvəl bir daha danışmaq yaddaşlarda məzara gömülərdi. Amma Hüseyin hər sözün üstündə əsə-əşə Azərbaycan dil-inin yaddaşında, gizli xəzində yatıb qalan monaları cinas qafiyələri ilə ayağa qaldırır, olından tutub yeridirdi.

Əgər sənətkar insan mənəviyyətinə, zəngin estetik zövq bəxş eloməlidir, Hüseyin Füzuliyə ağımları ilə ruhları təzələyən poetik ömüklər yaratdı. Bir sözlə, şairin dünyanı daha gözəl görmək

Bəlkə də, H.Kürdoğlunun bu misralarını, bu ürək göynədən, sino dağlayan və hər biri canlı bir insan olaraq danışan sə-tir-lərini oxumasaydım, elə H.Kürdoğlu-nun şərfinə açdığım səhifənin başında da bu ayatı misralarını çağırma bilməzdim:

*Adam var özün görür,
Köz içi gözün görür,
Kağız qarası bilmə,
Camı var sözün, görür.*

Ustadın yolu görünür bu misraların içində. Məni ustada bağlayan tellər də gör-ünür. H.Kürdoğlunun hələ otuz il bundan əvvəl "Durna köçü"ndə görmüşdüm. Elo bir kəcdən düşən lələk göy üzü pərvaz ələyib mənim ruhu-ma hopmuşdu. Və elə o lələk bu uzun illəri mənimlə birgə yul gəlib. Bəlkə, zamani, bəlkə vaxtı dəyö-dəyö gəlib. Ağ işıq, qara işıq xeyir və şər arası düşüdügün gəlib keçib o lələk. Hər halda itməyib, yaddaşdan üzməyib. Mən sənədən payıma düşün ləloyi qoru-dum, ustad. Məndən sonra gələ-n nə ədə-cək, özü bilər. Amma yox, sənə hər söz-ündə canlı bir insan kimi görünən varlı-ğın, duyğuların çox şeylər deyir. Gələcə-yin başa düşəcəyi, anlayacağı çox haqı-qətlərdən xəbər verir. Sən istəsən də, istə-məsən də Füzuli donunda görünürdün yağıllarınla. Mən də sənədən oduna yamaq istədim. Bundan sonra yamaq istəyən olacaqmı? Yanmayan, yamaq üçün odu olmayan közü də olmaz. Ocağı vaxtsız sənör. Bu, bir yurd yangısındır, sənədən gə-lib bizdən keçən yurd yangısı.

Hüseyin Kürdoğlu - Hüseyin Ağaşanov sözdə mahir idi. Bal arısının şan yaratmaq qüdrəti vardı onda. Şanı necə yaratmaq və oraya hansı çiçəklərdən bal yığmaq? - Anı üçün bu, instinktdir. Hüseyin Kürdoğlu üçün istedad və mənəvi zənginlik. Hüseyin Kürdoğlu sözün hansı gücdə olduğunu bildiyi qədər sözü elə öz gücündə (sözün gücündə) mənə donu biçməyə qadir sənətkar idi. Bəzən onun sadədən sadə, amma yangı dudu misrala-ri elə onun özünün yerini və mərtəbəsi-ni göstərirdi:

*Az olsa da, gözəlliyi qanan var,
Xan Kərimi dağdan uca sanan var,
Kürdoğlu tak eşq oduna yanan var,
Şükür ki, bu dünya hələ boş deyil.*

Hər kəs zamanının aşiqidir «sürdü Məcnun növbəsin...». Amma Füzuli - Hüseyin Kürdoğlu çevrəsini yaranandan bütün zamanların aşiqidir və onların növbəsi heç vaxt ötüb keçmir. Bunlar öz yerində...

...Axı indi bizim növbəmizdir. Və biz də bizim olan, həm də elə bizim olmayan dünyadan çəkmirik. Dünyadan çəkdik-lərimizi tərzənin bir gözüno, ömrümüzü də o biri gözüno qoyub sözlümüzü gücünə çəkirik. Çəkdiklərimiz ömrümüz-dən ağır gəlir. Ağırılıq altında kühünimiz ayyılır, çiyinlərimiz bükülür. Amma yolumuzdan qalmırıq. Mən də dər-dinlərin-dən ağır olmuş xəyallarımın atındayam. Quraq dilləklərdən. Yammış arzulardan keçən karvandıyam. Hardan mənə elə gəlir ki, yul bitir. Üzümüz işığın tozodun yamağını görürəm. Axı ustad deyirdi ki, «dünya hələ boş deyil». Oduna yandıgım ocaq misralarım qorlanır:

*Bölek tika-tika çərak dünyanı,
Yeyək loxma-loxma çərak dünyanı,
Yaşayaq bir az da, gərək dünyanı;
Hələ ki, ürəklər tamam daş deyil
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Aşaq gödlökləri bu qamış atda,
Nə gördü köpümüz şöhərdə, adda,
Axı gün görmədik biz bu haytada,
Neyləyək, bu qismət biza təş deyil,
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Yansa manqal üstə, çəkilsə yüzü,
Bilinməz yeno də astarı, üzü.
Harada axtaraq doğrunu, düzü;
Hər balən üstündən baxma, qaş deyil,
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Acı acığından yavanlıq tutar,
Yeri-yeri uyuyar, yatar;
Bu millət beləcə başını qatar,
Hər çiyin üstündə duran baş deyil,
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Düzlərin düzünü ayırlar ayır,
Qozab öz qınında özünü yeyir,
Təmkin dilə gəlir, sakit ol, deyir;
İndi keçib dəvran, yaş o yaş deyil
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Hələ tərəf də var, hələ yön də var,
Hələ əyri yoldan gələn dən də var,
Hələ yalımlayan neçə künde var;
Hələ «əfsus» deyil, hələ «kaş» deyil,
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

*Döyərlik dəvranın dizinin üstə,
Gəzməzlər ögrünü zinin üstə...
Soylaş Xələfi düzünün üstə:
Bir gəzən tapılar, hamı çəş deyil,
Nə yaxşı bu dünya hələ boş deyil.*

14.02.2013

(Davamı var)

